

Голові разової спеціалізованої
вченої ради ДФ 20.051.181
Карпатського національного
університету імені Василя
Стефаника
доктору філологічних наук,
професору, завідувачу кафедри
англійської філології Бистрову
Якову Володимировичу
(76018, м. Івано-Франківськ,
вул. Шевченка, 57)

РЕЦЕНЗІЯ

доктора філологічних наук, професора, професора кафедри світової літератури і порівняльного літературознавства Карпатського національного університету імені Василя Стефаника

Девдюк Іванни Василівни на дисертацію Васильків Галини Миколаївни на тему «Поетика тілесного іконотропізму в сучасному феміністичному дискурсі» подану на здобуття ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 035 Філологія з галузі знань 03 Гуманітарні науки.

Актуальність теми дисертаційної роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами. Актуальність теми поданого дослідження зумовлена сучасними трансформаціями гуманітарного знання, яке виявляє чимраз більшу тенденцію до міждисциплінарності та синтезу традиційних і новітніх методологій аналізу художнього тексту. У цьому контексті вагомим є вивчення процесів смислотворення, пов'язаних із візуалізацією, рецепцією та когнітивними механізмами інтерпретації дійсності в культурних і літературних практиках. Важливим аспектом сучасних студій є також переосмислення тілесності як одного з базових чинників когнітивної діяльності. Тіло в художньому тексті постає не лише тематичним елементом, а й активним механізмом формування смислів, що забезпечує кореляцію фізичного, емоційного та символічного рівнів. У межах феміністичного дискурсу ця проблематика набуває особливої актуальності, оскільки тілесність тлумачиться простором соціальних, культурних і ідеологічних репрезентацій, а також інструментом деконструкції традиційних наративів. Попри значний доробок в області тілесних студій і когнітивного літературознавства, концепція тілесного іконотропізму в сучасному феміністичному дискурсі залишається недостатньо розробленою. Це зумовлює потребу в теоретичному осмисленні взаємодії тілесності, когнітивних механізмів і художньої образності як цілісної системи смислотворення в сучасному літературному процесі.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність забезпечується цілісністю дослідницької концепції, логічною послідовністю викладу матеріалу та чіткою відповідністю між поставленою метою,

завданнями, об'єктом і предметом дослідження. Теоретичні положення роботи спираються на широкий спектр філософських, культурологічних, психоаналітичних, когнітивних і літературознавчих джерел, що забезпечує їхню вмотивованість і методологічну узгодженість. Достовірність результатів дослідження підтверджується комплексним використанням методів аналізу, зокрема герменевтичного, феноменологічного, семіотичного, міфологічного, рецептивно-естетичного, когнітивного, феміністичного та постколоніального підходів. Їх поєднання дало змогу забезпечити різноаспектне осмислення тілесного іконотропізму та уникнути однобічності інтерпретацій. Емпіричну основу роботи становить аналіз художніх текстів сучасного феміністичного дискурсу, що дозволило простежити функціонування тілесних іконотропів у різних нарративних моделях. Отримані результати є внутрішньо узгодженими та корелюють із теоретичними положеннями дослідження. та демонструють повторюваність виявлених закономірностей у різних текстових структурах. Висновки дисертації логічно випливають із проведеного аналізу й не суперечать вихідним теоретичним засадам.

Наукова новизна дослідження не викликає сумнівів та зумовлена поставленими завданнями й результатами їх розв'язання. Зокрема, у дисертації вперше:

- обґрунтовано поняття «тілесний іконотропізм» як окремої поетикальної категорії, що дозволяє розглядати тілесність як механізм смислотворення в художньому тексті;
- запропоновано концептуальну модель аналізу тілесності у феміністичному дискурсі, яка інтегрує когнітивні, культурологічні та літературознавчі підходи;
- системно досліджено художні стратегії репрезентації тілесного досвіду з акцентом на способах його естетичного та смислового структурування;
- виявлено нові інтерпретаційні можливості поєднання феміністичної критики з когнітивними та культурно-антропологічними методологіями, що розширює аналітичний інструментарій сучасного літературознавства;
- здійснено теоретичне узагальнення напрацювань щодо іконотропної семантики;
- проаналізовано функціонування тілесних іконотропів у сучасному феміністичному дискурсі, що дало змогу простежити їх роль у формуванні художніх смислів і моделей тілесної репрезентації.

Теоретична цінність і практична значущість отриманих наукових результатів. Теоретична цінність отриманих наукових результатів полягає в розширенні та поглибленні сучасних уявлень про функціонування тілесності в художньому тексті, зокрема в межах феміністичного дискурсу. У роботі запропоновано концептуалізацію тілесного іконотропізму як когнітивно-поетикальної категорії, що дозволяє по-новому осмислити механізми формування образності та смислотворення в літературі. Це, своєю чергою, сприяє уточненню теоретичних підходів до аналізу взаємодії тілесного досвіду, культури та художнього мислення, а також узгодженню когнітивних, культурно-антропологічних і літературознавчих студій у межах єдиного дослідницького поля.

Практична значущість результатів полягає у можливості їх застосування в навчальному процесі закладів вищої освіти при викладанні курсів із теорії літератури, сучасного літературознавства, гендерних студій, культурології та міждисциплінарних гуманітарних дисциплін. Матеріали дослідження можуть бути використані під час підготовки лекційних курсів, спецкурсів і семінарських занять, а також у ході написання навчально-методичних посібників і наукових розвідок, присвячених проблемам тілесності, феміністичної критики та когнітивного аналізу художнього тексту.

Характеристика основних положень роботи. Дисертаційна робота має чітко вибудовану структуру, яка відповідає поставленій меті та послідовно реалізує дослідницькі завдання у трьох взаємопов'язаних розділах.

У першому розділі – «Теоретико-методологічна основа дослідження» – здійснено системну реконструкцію наукових підходів до осмислення тілесності. Безперечною перевагою розділу є його міждисциплінарний характер: концепт тіла розглянуто у філософському, психоаналітичному, культурологічному, гендерному та літературознавчому вимірах. Галина Васильків не обмежується оглядом наявних позицій, а прагне впорядкувати їх, виокремлюючи продуктивні моделі інтерпретації: тіло як джерело досвіду, соціальний конструкт, текст культури, техноорганізм. Важливо, що в роботі простежено історичну динаміку змін у розумінні тілесності – від античних уявлень до сучасних когнітивних і постструктуралістських концепцій. Це дозволяє побачити проблему в широкому інтелектуальному контексті. Окремо варто відзначити концептуалізацію поняття «іконотропізм» та введення його в поле сучасного українського літературознавства як продуктивного аналітичного інструмента.

Другий розділ – «Тіло як локус феміністичного іконотропізму: соматичне моделювання сучасного українського соціокультурного простору» – репрезентує фахове застосування заявленої методології до текстів сучасної української жіночої прози. Особливо цінним є те, що аналіз не зводиться до ілюстрування теорії, а відкриває нові смислові горизонти прочитання відомих творів. У дослідженні переконливо показано, як тілесність у романах Оксани Забужко та Ірени Карпи стає простором боротьби за суб'єктність, способом осмислення історичної травми, механізмом спротиву патріархальним і колоніальним моделям мислення. Аргументованим є висновок про переорієнтацію жіночого тіла з об'єкта споглядання на активний носій голосу, пам'яті та досвіду. Такий підхід засвідчує актуальність дисертації для сучасних гендерних і постколоніальних студій.

Третій розділ – «Тілесний іконотропізм як постикальна модель конструювання національно-культурних смислів у сучасній українській літературі» – вирізняється особливою інтерпретаційною глибиною. На матеріалі творів Марії Матіос і Галини Петросаняк авторка показує, що тілесний образ у художньому тексті може функціонувати як культурний код, носій історичної пам'яті та інструмент моделювання національної ідентичності. Вдалим є прочитання тілесних мотивів крізь призму травми, архетипу матері, регіонального карпатського контексту. Вагомою є теза про необхідність урахування локального культурного горизонту для адекватного декодування

образної системи твору. Не менш переконливим є зіставлення різних моделей тілесної іконотропізації у романах «Солодка Даруся» та «Матриган»: якщо в першому творі переважає актуалізація окремих тілесних образів, то в романі Галини Петросаняк простежується цілісна система смислотворення, яка охоплює образи персонажів, рецепцію дійсності та міжособистісну комунікацію. Вартісним є акцент на сенсорній багатоканальності образів, які розкриваються через зорові, слухові та нюхові маркери, поглиблюючи культурну семантику тексту. У підсумку дисертантка обґрунтовано доводить, що ключем до інтерпретації таких іконотропів є не лише окрема метафора, а ширший національно-культурний контекст її функціонування.

Повнота викладу матеріалу дисертації у роботах, які опубліковані авторкою. Основні теоретичні положення, методологічні засади та практичні результати дисертаційного дослідження Галини Васильків належно відображені в наукових публікаціях авторки. За темою дисертації опубліковано вісім наукових праць, з яких п'ять статей у фахових наукових виданнях України категорії Б та три публікації у збірниках матеріалів міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій. Така кількість і характер публікацій відповідають встановленим вимогам до апробації результатів дисертаційних досліджень та засвідчують системну роботу здобувачки над темою. Результати дослідження пройшли належну апробацію, його основні положення виносилися на обговорення на 6 конференціях різних рівнів.

Відсутність порушень академічної доброчесності. За результатами перевірки дисертаційної роботи та публікацій Галини Васильків не виявлено ознак академічного плагіату та елементів та фальсифікації. Авторка використовує покликання на власні наукові публікації, дослідження інших науковців, словники, нормативні документи та інші джерела. Порушення академічної доброчесності у дисертації відсутні.

Дискусійні положення й зауваження до змісту дисертації. Загалом позитивно оцінюючи подане дисертаційне дослідження, вважаю за необхідне висловити деякі зауваження й побажання:

1. У роботі спостерігається надмірна деталізація дослідницьких завдань, частина з яких перетинаються або є близькими за спрямуванням. Доцільним було б укрупнення окремих завдань, зокрема об'єднання теоретико-методологічних позицій чи узагальнення низки завдань до практичних підрозділів за проблемно-тематичним принципом. Таке формулювання сприяло б більшій концептуальній цілісності дослідження.
2. Доцільним видається доповнення роботи висновками до кожного розділу. Це б забезпечило чіткіше узагальнення проміжних результатів і посилило б логіку переходів між структурними частинами роботи.
3. У фрагменті, присвяченому рецепції концепції тілесності у філософії Жана-Поля Сартра (с. 51), доцільно було б точніше диференціювати рівні аналізу. Авторка зазначає, що мислитель виокремлює два виміри існування — «буття-для-себе» та «буття-для-іншого», тоді як у сартрівській онтології зазвичай розрізняють також категорію «буття-в-

собі». Водночас далі йдеться вже про три онтологічні виміри тілесності, що засвідчує певну термінологічну непослідовність.

Висновок про відповідність дисертації вимогам. Аналіз дисертаційної роботи й публікацій авторки дає підстави зробити висновок, що дисертаційна праця Васильків Галини Миколаївни «Поетика тілесного іконотропізму в сучасному феміністичному дискурсі» є ґрунтовним, завершеним і самостійним дослідженням, у якому відображена новаторська позиція дослідниці й отримані нові науково обґрунтовані результати. Дисертація відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), а її авторка, Васильків Галина Миколаївна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки зі спеціальності 035 Філологія.

Рецензент:

Доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри
світової літератури і
порівняльного літературознавства
Карпатського
національного університету імені
Василя Стефаника

Іванна ДЕВДЮК